

Csorba János

Ajánló: Papp Barbara

PSZICHOTERAPEUTÁK A KÁDÁR-KORSZAKBAN¹

DOI 10.35402/kek.2024.4.13

Papp Barbara (PhD, történész, ELTE) egy alapos kutatómunka (kb. 500 tételes irodalom- és forrásjegyzék) gyümölcsét tette le az asztalra ebben a kis kötetben, melyben elsősorban pszichoterapeutákról, főleg pszichoanalitikusokról van szó, s fókuszban a Kádár-korszak helyezkedik el, ezen belül is a belügyi titkosszolgálati megfigyelés ismertetése az alapperspektíva. Az Állambiztonsági Levéltár munkadossziéi mellett Interjúanyagként elsősorban pszichoanalitikusokkal a 70-es években készített anonimizált ill. a Szociológiai Intézet belső anyagaiként eddig nem publikált interjú-beszélgések, továbbá a Magyar Pszichiátriai Társaság megalakulása (1980) idején, a Társaság prominenseivel, valamint később, de még a rendszerváltás előtt készült oral history anyagok, valamint publikus újságcikkek is szolgáltak.

A recenzióknak sajnos nem volt szerencséje részt venni a kötet, valamint a szerző egy másik (szerkesztett) könyvének idén június 11-i (kettős) bemutatásán, viszont szerencséje volt azonosítani a legtöbb interjúalanyt, s mosolygásra fakasztotta, hogy volt nagynevű (megfigyelt) Kolléga, aki anonimizált, csak sejtethető, kiről van szó, aki később tényleges nevével, azaz kétszer is szerepel a kötetben (mintha két szoba kulcslyukaiból figyelnék őt).

Pontosításra szorul a kötetanyag megnevezése, ugyanis nem csak a Kádár-korszak, hanem kisebb részben a Rákosi időszak (szűkebb értelemben 1950-1953, tágabb értelemben 1956 előtt) is szóba kerül, amikor a titkos megfigyelés mellett nyílt terror és tiltás is sújtotta a pszichológiát, pszichoanalízist és pszichoterápiát (oktatást és terápiát egyaránt), azaz jobban fedte volna a „Pszichoterapeuták a diktatúra idején” cím a könyv tartalmát, továbbá pszichoterápia alatt túlnyomórészt a pszichoanalízist kell értenünk, már az interjúalanyok identitása alapján is.

Az Individuálpszichológiai irányzatról (mint „második” mélypszichoterápiás irányzatról),-- bár 1927-ben alapította Máday István, aki főleg

Budapesten, a Magyar Individuálpszichológiai Egyesületben igen aktív volt—nincsen szó. Valószínűleg a Szerzőnek nem volt hozzá interjúalánya, igaz, hogy a magunk részéről (Recenzius, MIPE) erre nem is tudtunk volna anyagot szolgáltatni a dokumentumtárunkból (Máday István és Biróné dr. Gráber Emma hagyatékok). Azt sem hallgathatjuk el, hogy Ferenczi Sándor tevékeny ellenszenvé és a pszichoanalízis óriási tekintélye háttérbe szorította a magyar individuálpszichológusokat, panaszkodtak is a Horthy-korszakbeli kollégák, hogy a pesti intelligencia pszichoterápiaként csak a freudi lélekelemzést ismeri. A hatóság is csak az analitikusokról tudott, Szinnyey-Merse Jenő nyilas belügyminiszter 1944-ben elrendelte a Freud-könyvek bejelentését és elkobozását. A MIPE szolidaritását bizonyítja, hogy amikor 1949-től értelmiségi hajtóvadászat indult a pszichoanalitikusok ellen, ehhez nem csatlakoztunk, ill. belőle erényt nem kovácsoltunk.

Bár a hipnózisterápia jelen volt, főleg a Völgyesi-Klinika, a régi terminológia nem számított pszichoterápiának sem a hipnózist, sem a belőle kialakult autogén tréninget (a jungi analitikus pszichológia hazai szerepéről nem tudok). Az interjúalanyok között sejtethető egy hipnotizőr, de maga a hipnózis nincs nevesítve a pszichoterápiák között. Az újabb, főleg amerikai irányzatok, elsősorban Buda Béla és Füredi János pszichiáterek aktivitásának és válogatásainak köszönhetően terjedtek el a 70-es években, s letek saját munkacsoportot vagy egyesületet a Magyar Pszichiátriai Társaság keretén belül 1980 után, ahogy a pszichoanalitikusok is, felölelve mind a pszichológiai, mint a pszichiátriai spektrumot.

Visszatérve a „Jelentők és jelentettek” ügyére, ki-jelenthetjük, hogy mindkét oldalon voltak szakmailag jelentős egyéniségek, akiktől jómagam is sokat tanultam, a „nem jelentőseket” pedig megérdemelt homály, ill. névtelenség borítja – bár a jó történész természetesen a homály és a névtelenség ellenében dolgozik, s kideríti, hogy ki volt, akit nappal és este fekete autó vitt és hozott, és ki, akiért éppenséggel éjjel jött a fekete autó. A Belügy szeme mindenhol ott volt (Recenzius egyébként orvos-ezredes apjától

¹ Papp Barbara 2023 *Pszichoterapeuták a Kádár-korszakban*. L'Harmattan kiadó, Budapest, Humaniórák sorozat, ISBN 978-963-414-964-4, 200 p.

tudta meg, hogy „az elhárítótiszt” értesítette őt, fia levelezőpartnere nem kelet-, hanem nyugat-berlini, erről elfelejtettem a szülőket értesíteni).

Mondják, ill. az MPT vezetőségi ülésen is szóba került, hogy a történészek csodálkoznak, elég csekély szakmai visszhangja volt, amikor az ismert családterapeuta főorvosról kiderült, hogy „Hegy” néven rendszeresen jelentett -- magam inkább sajnálatot éreztem, s a személyes motívumokba próbáltam belegondolni - ez nem felmentés, de a pszichoterapeutáknál sokszor szakmai ártalom.

A pszichoterapeuta életútjainak sokféle motivációi között a „különleges tudás” iránti vágyat említi ugyan Papp Barbara, de a nem-tudatos, ill. tudatlan, sőt kóros (társ-) motivációk (fölényérzet,

hatalom, jólesik a laikusok csodálata stb.) esetleges jelenlétét persze az interjúk nem nevesítik, de a pszichoterápiás-kiképzések szerencsére nem hagyják reflektálatlanul.

A kutatás részletesen járja körül az interjúk alapján a Magyar Pszichiátriai Társaság megalapítása körüli bonyodalmakat, Juhász Pál pszichiáter professzor pozitív szerepét a Pszichiátriai Világszövetségben, s azt is, hogy a jelentőknél milyen egyéni ambíciók, irigységek is játszhattak szerepet. Meg kell említeni, hogy a feldolgozott anyag az utolsó évtized (1980-89) puha diktatúrája alatt folytatódó belügyi aktivitásról, ill. a beszervezett pszichiáterekről és pszichológusokról nem ad(hat?) hírt. Nagyon tanulságos olvasmány a pszicho-szakmák képviselőinek és az érdeklődőknek.

